

АРТИЉЕРИЈА

У НАПАДНОЈ ОПЕРАЦИЈИ

ПРИ НЕПОВОЉНОМ ОДНОСУ СНАГА

На употребу артиљерије у нападној операцији, поред осталих елемената, нарочито утичу: тактичко-оперативни положај и међусобни однос снага, степен ангажовања атомских борбених средстава, земљиште, циљ, обим и време трајања операције.

Ако се нападна операција изводи када је однос снага у живој сили и борбеним средствима повољан за нападача, на пролазном земљишту и у погодним временским условима, онда ће могућности употребе артиљерије бити повољније. Међутим, ако је однос снага у живој сили приближно једнак, а бранилац надмоћан у средствима подршке нарочито у атомским борбеним средствима и авијацији, потребе за артиљеријском подршком нападачевих јединица биће веће, а могућности за дејство артиљерије могу бити знатно ограничене. Тада ће се начелно у напад прелазити изненадно, после краћих припрема, и дејствоваће се главним снагама преко теже пролазног земљишта, да би се тако умањила надмоћност браниоца у техници. То ће још више отежати употребу артиљерије. Такав напад је могућан у евентуалном будућем рату; то је онај најтежи случај са којим ваља рачунати за време мира у припреми и раду трупе, школа и команди. Зато је по нашем мишљењу од посебног интереса разматрање проблема употребе артиљерије у нападној операцији када се она изводи при неповољном односу снага.

ГРУПИСАЊЕ И ПРИПРЕМЕ АРТИЉЕРИЈЕ ЗА ДЕЈСТВО

Највећи део припрема артиљерије за напад при неповољном односу снага врло често ће се изводити још у току одбрамбених дејстава, када ће већина артиљерије бити ангажована у борби, то ће могућности за њено прегруписавање и маневар по фронту бити врло ограничене, нарочито артиљерије у саставу јединица које су у непосредном борбеном додиру. Зато ће бранилац још у току извођења одбране и маневра по дубини, имајући у виду, разумљиво, развој борбене ситуације, померати артиљерију тако да се њен распоред постепено усклађује са идејом маневра у предстојећем нападу, како би у датом тренутку могла да се благовремено оријентише на нове задатке. Но, и даље ће главни задатак како свих снага које изводе одбрану тако и артиљерије у њиховом саставу бити: да зауставе даље продирање нападача и чврсто држе одређене положаје. Уколико је продор противника заустављен, артиљерија јединица које су у непосредном бор-

беном додиру, остаће управо с тога највећим делом и даље, све до почетка напада, на истим ватреним положајима и обезбеђивати припрему осталих јединица које су одређене за напад. То се у првом реду односи на противоклопну артиљерију, распоређену у погодним рејонима на пролазним правцима. Она не само што ће да остане у пуној готовости већ ће, можда, и да дејствује да би зауставила оклопне снаге противника, које ће и у таквим ситуацијама непрекидно представљати опасност. И, управо од могућности снага у непосредном додиру да уз артиљеријску подршку на одређеном делу фронта зауставе нападача, зависиће и припреме осталих снага за прелазак у напад. Зато ће артиљерија која подржава те снаге, по њиховом преласку у напад остати мање-више у саставу тих истих јединица и на истим правцима, или ће се незнатно померити премештањем ватрених положаја по фронту.

Већи утицај да се постигне одговарајуће груписање артиљерије за предстојећи напад може се испољити маневром артиљеријских јединица из дубине. Наиме, уколико веће здружене јединице, односно групације, располажу подручном артиљеријом, или артиљеријском резервом, или ако су ојачане артиљеријом, њихове команде имају више могућности да одговарајућом поделом и груписањем употребу артиљерије прилагоде потребама предстојеће нападне операције.

При подели и груписању артиљерије у оквиру борбеног поретка већих јединица и групација полази се од идеје маневра, задатка потчињених јединица, карактера земљишта и других услова у којима се изводи нападна операција. У складу с тим, артиљерија се дели и групише у оквиру нападних праваца, према њиховој важности. Првенствено се обезбеђују снаге које дејствују најважнијим правцем, а у оквиру једног правца, онај борбени ешелон који извршава главни задатак. На основу тих начела о подели и груписању артиљерије, команда која припрема нападну операцију придаје највећи део артиљерије потчињеним јединицама ради њиховог осамостаљења и што успешније подршке у борби. Део противоклопне и друге артиљерије, зависно од ситуације, може се задржати у рукама више команде, ради формирања противоклопних одреда и артиљеријских група за подршку.

Кад се очекује да ће бранилац у току операције изводити противударе оклопним снагама, погодна противмера биће, првенствено, да се формирају један или више противоклопних одреда у оквиру борбеног поретка веће оперативне групације која изводи нападну операцију.

Иначе, артиљерија ће се у таквим случајевима ређе држати под непосредном командом ради формирања артиљеријских група за подршку. Одлуке о томе зависиће од ширине нападне зоне, броја и међусобне удаљености нападних праваца, дубине задатка и домета артиљеријских оруђа којима се располаже. Но, уколико се располаже са артиљеријом већег домета, а дубина задатка није велика, може се оформити подручна артиљеријска група за подршку јединица на тежишном правцу.

Пошто се подела и груписање артиљерије усклађују с обликом маневра и тежиштем дејстава у нападној операцији, а пошто ће тежиште дејстава често бити усмерено преко теже пролазног земљишта, уз редовно убацивање јединица, поставља се питање: како у тим условима поделом и почетним груписањем артиљерије обезбедити подршку јединица?

У нападу на теже пролазном земљишту, носиоци маневра ће најчешће бити ниже тактичке јединице чије дејство подржава претежно артиљерија из њиховог састава. Уколико постоји могућност да се на тим правцима привуче и артиљерија већих калибара, ове снаге могу бити подржане и дејством теже артиљерије али, због тешкоћа у премештању, само у границама домета оруђа.

Уколико на појединим правцима није могуће кретање органске артиљерије са моторном вучом, она се може привремено одузети из састава јединица које дејствују на том земљишту и употребити на погоднијим правцима за подршку других јединица. При томе је најповољније решење да се сачува њена формацијска целина и да се врати у састав матичне јединице чим се створе за то потребни услови.

Ако се због слабије пролазности земљишта предвиђа преоријентација средстава вуче и транспорта у току извођења операције, онда је неопходно да се све припреме у том погледу изврше благовремено, до почетка напада, јер их у току борбених дејстава није могућно обавити. Кад једном отпочне борба могућности преоријентације моторизоване артиљерије на коњску вучу или товарни транспорт су врло ограничене. То се тада може учинити углавном са пратећим сруђима из састава нижих јединица.

Из ових разматрања произлази да у нападној операцији, кад се она изводи у неповољним условима, неће увек бити могућно груписање артиљерије ускладити са груписањем главних снага и тежиштем дејстава. Наиме, по некад ће се при почетном распореду већи део моторизоване артиљерије наћи на помоћним правцима, а мањи ће подржавати снаге на тежишту дејстава. Овај се несклад отклања у току операције маневром артиљерије или се умањује друкчијом расподелом муниције, тј. артиљерији на тежишном правцу, иако је тамо мањи број оруђа, даје се више муниције и тако обезбеђује да она буду максимално искоришћена. Другим речима, недостатак артиљеријских оруђа на таквом правцу надокнађује се, кад год је то могућно, повећаним утрошком муниције.

На поделу и груписање артиљерије у оквиру већих јединица и оперативних групација значајно ће утицати и то како ће бити употребљена расположива атомска средства. Ако се, на пример, атомским средствима претежно подржава напад снага првог ешелона, онда се снагама у другом ешелону, односно резервама, може придати више артиљерије за подршку и обратну. Остатак расположиве артиљерије придаје се у одговарајућој мери првом, односно другом ешелону и јединицама на помоћним правцима, за образовање подручних артиљеријских група итд. Ако се, пак, атомским средствима претежно подржавају снаге на тежишном правцу, онда се снагама на помоћним правцима могу дати већа ојачања у артиљерији.

Уколико нападач располаже ракетном артиљеријом и другим средствима за лансирање атомских борбених средстава, због њихове малобројности, употреба ових средстава биће централизована у рукама више команде. Но, зависно од количине и домета лансирних уређаја, као и од броја и снаге расположивих атомских пројектила, виша команда може придати део атомских средстава подчињеним командама уз потребна ограничења. То би у првом реду били лансирни уређаји мањег домета и ограничен број атомских пројектила који би се за одређено време придавали снагама на тежишту дејстава. Употреба атомских средстава може се регулисати и тако да виша команда задржи сва средства на непосредном располагању, да одређене ниже команде, на бази планиране атомске подршке, у току извођења операције, постављају захтеве за дејство по циљевима за чије су неутралисање предвиђена атомска средства.

Припрема артиљерије за напад из непосредног додира, значи, најчешће се изводи кад се највећи део артиљерија налази на ватреним положајима и учествује у обезбеђењу одбрамбених дејстава. Зато се, у ствари, за предстојећу нападну операцију развија артиљерија која се добија као ојачање и, евентуално, дотадашња артиљеријска резерва. Те артиљеријске јединице, зависно од њихове удаљености, стања путева и средства вуче, долазе углавном у току ноћи у рејоне употребе и благовремено поседају ватрене положаје.

Начелно, рејоне ватрених положаја одређују старешине јединица у чијем се саставу артиљерија налази. При томе се у првом реду води рачуна да њен распоред задовољи захтев растреситости (да се не би стварали рентабилни атомски циљеви), и услове за успешно управљање и руковање ватром. Кад се напад изводи у захвату каналисаних земљишних праваца, где је пролазност ван комуникација зграничена, у избору и поседању ватрених положаја појављиваће се озбиљне тешкоће. Да би се у оваквим случајевима постигло што растреситије груписање, корисно је да се ватрени положаји лаке артиљерије одређују и у рејонима суседних јединица, ближе предњем крају, у границама даљина које тим оруђима омогућавају да што дуже подржавају одређене јединице. Тежа артиљерија, зависно од њеног домета, може бити распоређена и на нешто већој даљини од предњег краја.

Процес припремања артиљерије за напад може се знатно убрзати узимањем и коришћењем података од артиљерије која обезбеђује одбрамбена дејства јединица у непосредном додиру.

Да се не би откриле припреме за напад, поред осталих мера, добро је да артиљеријска припрема, кад год је могућно отпочне без претходне коректуре. У том случају подаци добијени од артиљерије која је дејствовала до почетка напада представљају врло значајан елемент у припреми гађања. Ако је коректура неизбежна, могу је изводити само јединице на одређеним правцима и у најнужнијем обиму. Уколико се та гађања изводе у склопу дејстава артиљерије у непосредном додиру, старешине и тада могу рачунати с тим да ће ипак сачувати тајност припрема и постићи изненађење у нападу.

Познато је да целисходност артиљеријске припреме напада, њено планирање, начин извођења, трајање и структура, зависе од карактера одбране, облика маневра јединица у нападу, ватрених могућности артиљерије и учешћа осталих родова и видова, нарочито атомских борбених средстава. Како ти фактори делују у нападу код неповољног односа снага?

Борбени поредак снага које су у току напада изненадно присиљене да пређу у одбрану не може бити потпуно развијен, а тешко је постићи и то да систем његове одбране, како у погледу распореда снага, тако и поседања и фортификационог уређења одбрамбених положаја, буде јединствен. Положаји се најчешће поседају групно, са већим међупросторима, а степен њихове утврђености зависи првенствено од брзине којом би супротна страна извршила припреме и прешла у напад. Оклопне снаге браниоца у тој ситуацији могу бити делом у непосредном додиру, а делом распоређене по дубини. Дејство артиљерије и авијације, нарочито ако бранилац открије припреме за напад, било би појачано.

Те и друге карактеристике одбране захтевају да се при преласку у напад из непосредног додира организовање артиљеријске припреме изведе брзо и у највећој тајности, а њена структура и начин извођења тако ускладе да се дејствује само по одабраним циљевима.

У напад ће се прелазити обично из непосредног додира, а делом и из покрета, без дужег задржавања у полазним рејонима и на положајима, као и без претходног смењивања јединица које се налазе у непосредном додиру. Да би се постигло изненађење и смањила опасност од удара браниоачеве авијације и атомских борбених средстава, напад ће отпочињати најчешће ноћу, на теже пролазном земљишту и по лошим метеоролошким условима. С обзиром на њихову различиту удаљеност од објеката напада, све снаге неће прећи у напад једновремено. Сем тога, често ће се примењивати и убацивање што већег броја нижих јединица на ширем делу фронта, уз максимално ангажовање снага у позадини браниоца, како би и те снаге једновремено са нападом с фронта удариле по изабраним објектима на што већој дубини његовог одбрамбеног распореда. И у таквим случајевима тежиће се да се почетним груписањем обезбеди што већа сила удара, како би се постављени задаци извршили за што краће време.

Ватрене могућности артиљерије у припреми напада зависе у првом реду од величине оног дела артиљерије која, с обзиром на целокупне задатке у артиљеријској подршци, може учествовати, и количине муниције која се може издвојити за њено дејство у артиљеријској припреми. Пошто у напад не прелазе све снаге, део артиљерије и даље ће бити у одбрани, а део ће остати у другим ешелонима јединица већих групација; сем тога, део противоклопне артиљерије такође неће моћи да се ангажује у артиљеријској припреми, а на теже пролазним правцима неће моћи да се привуче ни сва тежа и моторизована артиљерија. Због свега тога део артиљерије не може учествовати у артиљеријској припреми. Тај део може да се креће

од 1/3 па и више од укупно расположиве артиљерије, чиме се њене ватрене могућности у артиљеријској припреми знатно смањују.

Учешће авијације и атомских борбених средстава у ватреној припреми напада такође утиче на начин извођења и структуру артиљеријске припреме, јер се тиме смањује број циљева по којима би иначе требало да дејствује артиљерија.

Разматрања наведених фактора, у вези са артиљеријском припремом, указују: да ће се дејства артиљерије у артиљеријској припреми напада усмерити првенствено по живој сили и ватреним средствима браниоца распоређеним ближе предњем крају одбране, као и да је боље да се ватра не развучи по ширини фронта, него да се усмери по правцима напада, по отпорним тачкама стрељачких одељења и водова; да се резерве браниоца и други дубље распоређени циљеви неутралишу постепено у току продирања кроз дубину одбране; да је за дејство по ближим и најопаснијим батеријама браниоца могућно издвојити само део артиљерије, у складу са дејствима авијације и евентуално атомских борбених средстава; зависно од јачине оклопних снага браниоца, њиховог распореда и активности, део противоклопне артиљерије такође се ангажује у артиљеријској припреми; да се при располагању ракетним и другим уређајима за лансирање атомских борбених средстава, њихово дејство усмерава по циљевима у дубини одбране, првенствено по ближе распоређеним уређајима за лансирање атомских борбених средстава, ватреним положајима артиљерије и оклопним снагама браниоца; но, зависно од могућности експлоатације атомских удара и обезбеђења сопствених снага, атомска борбена средства је могуће употребити и по циљевима распоређеним ближе предњем крају одбране; да се зависно од степена фортификацијског уређења одбрамбених положаја и захтева у погледу изненађења, артиљеријска припрема изводи за што краће време; с обзиром да почетак напада у оквиру већих групација, а понекад и код нижих

јединица, није једновремен, није могућно остварити ни јединствену артиљеријску припрему, у погледу како циљева, тако и њеног почетка, трајања и структуре; да се, не искључује увек потреба артиљеријске припреме ноћних напада, зато што они у савременим условима постају редован и нормалан вид дејства; дејство артиљерије ноћу може бити ефикасно, нарочито ако се у току дана изврше потребне припреме; артиљерија јединица које се убацују и оних које иду у обухват или обилазак, не изводи артиљеријску припрему, али мора бити припремљена да сваког момента може отворити ватру.

Артиљеријска припрема планираће се најчешће у командама нижих јединица, а само изузетно и виших. Ако у ватреној припреми напада учествују и атомска борбена средства, основна питања (подела циљева, почетак, трајање и структура припреме) решава команда која припрема операцију и руководи њеним извођењем. И кад се не располаже са атомским борбеним средствима, виша команда ће понекад регулисати важна питања целисходности извођења и дужине трајања артиљеријске припреме, утрошка муниције и указати на важне објекте на које треба усмерити артиљеријску ватру. Исто тако, кад у захвату једног правца нападају две или више јединица, артиљеријску припрему планира претпостављена команда, одређујући њен почетак, трајање, структуру и начин извођења.

Почетак артиљеријске припреме, с обзиром на различиту удаљеност јединица од предвиђених објеката напада и на неуједначеност почетка напада уопште, биће најчешће различит, чак и код нижих јединица. Кад се атомским борбеним средствима изводе удари по објектима у дубини, артиљеријска припрема може да отпочне једновремено са почетком атомских експлозија. Међутим, кад се ти удари наносе по објектима ближим предњем крају, чиме се омета осматрање циљева, са артиљеријском припремом може се отпочети пре или после атомских експлозија. Но, због могућности дужег задржавања дима и прашине које стварају атомски удари, као и због утицаја ветра с артиљеријском припремом боље је отпочети пре почетка атомских експлозија. На међусобно довољно удаљеним правцима и при повољним метеоролошким условима, могућно је истовремено дејство артиљерије и атомских борбених средстава по предњем крају одбране.

Артиљеријска припрема напада из непосредног додира начелно ће трајати краће, а само ће у изузетним случајевима бити дужа. Кратку артиљеријску припрему омогућавају недовољно утврђени одбрамбени положаји браниоца, облици маневра и начин дејства напада. Напад ће се најчешће изводити на слабије брањене делове фронта, на бокове и друга осетљива места у борбеном распореду браниоца, док ће се напад на јаче брањене и добро утврђене положаје начелно избегавати. Јединице ће се само изузетно кретати до јуришног положаја онако методично и поступно, као што је то било у два минула рата. У савременим условима напад ће се најчешће изводити снагама из непосредног додира, из покрета без задржавања, са блиских одстојања и изненадно, што такође смањује потребу за дужом артиљеријском припремом. Поред тога, дужа артиљеријска припрема смањује могућност изненађења и омогућава противнику да предузме мере којима може да отежа или осујети извођење напада. Ефекат

дејства у краткој артиљеријској припреми може се делимично надокнадити повећаном густином ватре, тј. већим утрошком муниције.

Начин извођења артиљеријске припреме зависиће добрим делом од количине и квалитета расположиве артиљерије и муниције и услова за гађање. Артиљеријска припрема може да се изводи посредним и непосредним гађањем. Непосредно гађање има ту предност што се истим бројем оруђа и граната може за краће време постићи већи ефекат, нарочито по циљевима мањих површина. Зато се може очекивати да ће се у припреми напада при неповољном односу снага непосредно гађање редовно примењивати и са оруђима већих калибра.

Структура артиљеријске припреме зависиће од фортификацијског уређења одбрамбених положаја, степена неутралисања који се дејством артиљерије жели постићи, учешћа других родова и видова у ватреној припреми и погодности општих услова за гађање. Она се може састојати из неколико ватрених удара и систематског гађања. На пример, ако се у непотпуно уређеним заклонима налази жива сила браниоца којој гађањем у трајању 5—10 минута желимо нанети 20—30% губитака, структура артиљеријске припреме може се састојати од 2 до 4 ватрена удара и систематског гађања између њих. Неутралисање браниоца у потпуно уређеним заклонима у тој истој мери захтевало би више ватрених удара, тј. дужу артиљеријску припрему.

Оруђа за непосредно гађање могу да дејствују истовремено кад артиљерија са заклоњених ватрених положаја дејствује посредним гађањем или између ватрених удара, што зависи од положаја циљева, могућности осматрања погодака и дужине артиљеријске припреме.

На појединим правцима, нарочито у ноћном нападу, тежиште артиљеријске припреме може бити на оруђима за непосредно гађање. Тако ће бити и у свим другим случајевима кад се жели да артиљеријска припрема буде што краћа и кад су услови за посредно гађање неповољни.

МОГУЋНОСТИ И НАЧИН АРТИЉЕРИЈСКЕ ПОДРШКЕ НАПАДА

Преласком пешадије и оклопних снага у напад, оруђа за непосредно гађање дејствују по оживелим и новопојављеним циљевима на предњем крају одбране. Истовремено артиљерија са заклоњених ватрених положаја преноси ватру по наредним циљевима у дубини одбране и тиме отпочиње артиљеријска подршка напада. Док се она изводи у границама домета оруђа, неће бити нарочитих тешкоћа у погледу могућности да се брзо отвори прецизна ватра, поготово ако су благовремено извршене припреме, а услови за осматрање су повољни. Могућности подршке по дубини, ван домета оруђа са основних ватрених положаја добрим делом зависе од способности артиљерије да покретом прати борбени поредак јединица које подржава. За пратећу артиљерију која се креће у борбеном поретку јединица неће у том погледу бити тежих проблема. То важи и за дејство теже и моторизоване артиљерије при нападу на пролазном и маневарском земљишту. Међутим, при нападу на теже пролазном, испресецаном и покривеном

земљишту, за кретање артиљерије могу да наступе озбиљни проблеми, изазвани првенствено ограниченим бројем комуникација. То ће стварати тешкоће при премештању артиљерије, у благовременом дотуру муниције, осматрању и откривању циљева, одржавању везе и садејства, као и код управљања и руковођења ватром.

Ноћ, зима и други непогодни метеоролошки услови у којима ће се врло често изводити нападна дејства, још више потенцирају те проблеме.

Ефикасност артиљерије у подршци напада такође ће зависити од ситуације у ваздуху и односа снага у артиљерији и атомским борбеним средствима.

Зависно од услова за осматрање и активности браниоца, прве артиљеријске ватре у подршци могу бити аутоматске, тј. да се остварују на сигнал дат пешадији за јуриш. Подршка јединица у нападу на теже пролазном земљишту оствариваће се најчешће ватрама на захтев пешадије, јер су оне довољно ефикасне, а троши се мање муниције.

Да би употреба артиљерије била рационална а подршка довољно ефикасна, претежно се остварују осматране ватре, тј. гађају се они циљеви који се истовремено могу осматрати. На заклоњене циљеве дејствује се само изузетно, што зависи од њихове активности и могућности нападачеве артиљерије.

Највећи број задатака у току подршке извршаваће се батеријским ватрама. Тако ће, на пример, сасређивање ватре неколико батерија по истом циљу бити неопходно при одбијању јачих противнапада, обезбеђењу достигнутих линија и слично.

Значај пратећих и оруђа за непосредно гађање расте при нападу на теже пролазном земљишту, ноћу и у другим неповољним условима. Та оруђа ће бити и једино средство непосредне подршке јединица у нападу, кад год је знатније отежана или немогућна употреба теже и моторизоване артиљерије.

Основни задатак артиљерије у нападу при неповољном односу снага је да што непосредније подржавају јединице. Али, ако се располаже ракетним и другим средствима за лансирање атомских борбених средстава већег домета, може се дејствовати и по циљевима распоређеним у дубини одбране: резервама (нарочито оклопним), уређајима за лансирање атомских борбених средстава, ватреним положајима артиљерије и, евентуално, ближим аеродромима.

Подршка јединица које нападају с фронта у захвату појединих праваца зависиће од вредности тих праваца и могућности артиљерије.

Снаге у нападу на важним али теже пролазним правцима, које одређено време могу имати тежишну улогу у оквиру операције, често ће подржавати само лака артиљерија, а тежа у ограниченом обиму

који је условљен њеним дометом и могућношћу кретања оруђа по том терену. Док артиљерија дејствује са основних ватрених положаја неће бити неких већих проблема, јер то дејство је ипак благовремено припремљено. Међутим, почетком њеног премештања на наредне ватрене положаје, услови за дејство и подршку јединица често постају све тежи и сложенији. Поред тешкоћа у премештању артиљерије и избору нових ватрених положаја, могу се појавити и проблеми у одржавању везе, садејству с пешадијом, осматрању и избору циљева, као и разне друге тешкоће које ће неповољно утицати на могућности артиљеријске подршке.

Подршка јединица које се убацују с фронта и оних које иду у обухват или биласак може бити различита и зависи од њихове јачине, пролазности праваца и дубине убацивања. Мање јединице подржаваће претежно артиљерија мањих калибара и то непосредним гађањем као пратећа артиљерија. Ако те задатке извршавају јаче снаге, оне могу бити било ојачане одговарајућом артиљеријом, или да их подржава подручна артиљерија претпостављене команде. Ако је кретање теже артиљерије на правцима дејства тих јединица отежано, подржаће их артиљерија већих калибара са основних ватрених положаја у границама домета оруђа. Међутим, код овакве подршке јединица које после убацивања нападају обрнутим фронтом, појављују се озбиљне тешкоће у погледу садејства, пошто се убацивање изводи ноћу и обично на слабије пролазном, покривеном земљишту. Зато се с јединицама које се убацују шаљу и артиљерци са потребним средствима везе који ће управљати артиљеријском ватром. Слично се може регулисати и подршка партизанских снага које дејствују у ближој позадини браниоца.

У току извођења операције бранилац ће покушати да дејством својих резерви (нарочито оклопних), атомским ударима и авијацијом, заустави напад и преузме иницијативу. Ударом оклопних снага на бокове и с фронта он ће тежити да одсече најистуреније делове нападача, да угрози и доведе у неповољан положај његове снаге у целини. Ради одбијања противнапада, нападач је присиљен да ангажује целокупну артиљерију како би ватреним ударима по резервама и запречним ватрама по развијеним снагама наносио противнику губитке и слабио његов противнапад. Разумљиво, у таквим случајевима успех ће бити утолико већи уколико се благовремено обезбеди могућност сасређивања ватре већег броја батерија по истом циљу.

Други борбени ешелони и резерве обично су знатно мањи од првих ешелона. Ипак, њихово дејство често игра значајну улогу у извршавању борбеног задатка јединице, те је неопходно да се, поред

осталог, увођење тих снага у борбу солидно припреми ватром артиљерије. Зато ће у припреми напада и подршци ових снага учествовати артиљерија из састава другог ешелона (резерве) више јединице, артиљерија јединица на чијем се правцу оне уводе па и артиљерија суседних јединица. Сем тога, пре увођења у борбу јединицама другог ешелона обично ће се препотчинити артиљерија придата јединицама првог ешелона а могу бити ојачане и делом подручне артиљерије претпостављене команде.

УЧЕШЋЕ АРТИЉЕРИЈЕ У ПРОТИВОКЛОПНИМ ДЕЈСТВИМА

Нападач ће у току дејства често бити угрожен интервенцијом браниоцевих оклопних снага. Ангажовање тих снага, зависно од њихове јачине и могућности употребе, може да уследи у почетку или у току операције, да би се њиховим развојем на погодној линији, или ударом у бок, угрозио борбени поредак нападача и спречило његово даље продирање. Зато се при организовању напада, у свим јединицама које располажу противоклопном артиљеријом, формирају противоклопни одреди, као важан елеменат противоклопне борбе.

Противоклопни одреди нижих јединица крећу се у току напада ближе предњим деловима прате борбени поредак и обезбеђују га од противнапада оклопних јединица браниоца. Међутим, противоклопни одреди већих јединица обично се налазе на нешто већим одстојањима од предњих делова. По мери наступања јединица, они се премештају и распоређују у рејоне из којих могу благовремено интервенисати било ка фронту, било ка угроженим боковима. У случају противнапада оклопних снага противника, противоклопни одреди се развијају у погодним противоклопним рејонима и са осталим снагама и средствима учествују у одбијању њихових напада.

У противоклопним дејствима, поред противоклопних одреда различите јачине и састава, учествују артиљерија, авијација, евентуално атомска борбена средства и друга противоклопна средства. Да би се она што боље и потпуније искористила, општим планом противоклопне борбе благовремено ваља регулисати како начин њиховог ангажовања, тако и разна питања међусобног садејства у складу са земљиштем и другим условима.

Ако не постоји опасност од интервенције браниоцевих оклопних снага, део противоклопне артиљерије може се привремено ангажовати за подршку јединица, било као пратећа оруђа, било за дејство са заклоњених ватрених положаја. Но, чим се предвиди или укаже опасност од дејства оклопних снага, целокупна противоклопна артиљерија ангажује се за противоклопну борбу.

У случају противнапада јачих оклопних снага, у противоклопним дејствима учествује и артиљерија за подршку која сасређеним ударима по оклопним снагама браниоца у рејонима прикупљања спречава њихов развој за борбу. Уколико оклопне снаге продру дубље у борбени распоред нападача, артиљерија за подршку непосредним гађањем одбија њихов напад.

Пошто ће нападачеве снаге бити непрекидно изложене интензивној артиљеријској ватри, било би оправдано да се његова артиљерија што више ангажује у борби с браниоцевом артиљеријом. Међутим, при одређивању основних задатака и избору циљева за дејство артиљерије у подршци напада, није лако ускладити ограничене могућности артиљерије и многобројне захтеве за њено дејство, па ће учешће нападачеве артиљерије у борби с браниоцевом најчешће бити ограничено и минимално. Јер, прво, највећи део артиљерије мораће се ангажовати у непосредној подршци јединица, тј. за дејство по ближим циљевима који непосредно ометају наступање и, друго, пошто је домет оруђа ограничен, а услови за осматрање и откривање циљева отежани, дејство по артиљерији и другим дубље распоређеним циљевима не би дало добре резултате.

Зато ће се за борбу с артиљеријом браниоца издвајати само део артиљерије већих калибара из састава подручних група већих јединица. Неутралисање ће се изводити повремено и претежно по најближим и најопаснијим батеријама, првенствено онима које се могу осматрати са земље. За тучење дубље распоређених и заклоњених батерија и других важних циљева артиљерија најчешће неће имати довољно снага па ће дејствовати само изузетно; за њихово неутралисање ангажоваће се првенствено авијација и атомска борбена средства, уколико њима нападач буде располагао. Сем тога, за овакве задатке могу се употребити и нападачеве јединице које дејствују у позадини браниоца.

Разматрање само неколико изнетих питања показује да ће употреба артиљерије у нападној операцији која се изводи при неповољном односу снага бити доста сложена и тешка. То намеће потребу даљег проучавања карактеристика савремених борбених дејстава ради изналажења најбољих решења за што ефикаснију употребу артиљерије у нападној операцији.

